

3. Сухомлинський В. О. / Вибр. твори в 5 т. – К.: Рад.шк., 1976. – Т. 3 – 670 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. «Акта» видання, 2012. – 537 с.
5. Ключек Г. Шалва Амоношвілі про Василя Сухомлинського [Електронний ресурс]: освіта:ua Блоги <http://osvita.ua/blogs/60952/03.2018>

REFERENCES

1. *Derzhavnii standart pochatkovoyi osvity (State standard for elementary education)* [Internet resource] /NUS <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument>.
2. «Filosofiya dlya ditey». V. O. *Sukhlymlinsky u dialozi z suchasnistu: pedagogichni chytannya*. (2007). [«Philosophy for children». V. O. Sukhlymlinsky in a dialogue with the present time world]. Zhytomyr.
3. Sukhomlinsky, V. O. (1976). *Vybrani Tvory* [V. O. Sukhomlinsky Selected Works]. Kyiv.
4. Sukhomlinsky, V. O. (2012). *Serce viddayu dityam*. [I give my heart to children]. Acta edition.
5. Klochek, G. *Shalva Amonoshvili Pro Vasylya Sukhomlyns'koho About Vasyl Sukhomlynsky*. [Electronic resource]: osvita.ua/blogs/60952/03.2018

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БЛОХВОЩЕНКО Світлана Миколаївна – директор Української СЗОШ I-III ступенів № 1 із поглибленим вивченням окремих предметів Обухівського району Київської області.

Наукові інтереси: удосконалення форм і методів навчання в початковій школі.

КАЛЬЧУК Марія Іванівна – заслужений

учитель України, учитель-методист, учитель початкових класів Української СЗОШ I-III ступенів № 1, Обухівського району, Київської області.

Наукові інтереси: удосконалення форм і методів навчання в початковій школі.

МАХИНЯ Світлана Іванівна – учитель-методист, учитель початкових класів Української СЗОШ I-III ступенів № 1, Обухівського району, Київської області.

Наукові інтереси: удосконалення форм і методів навчання в початковій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BELOKHOSHCHENKO Svetlana Nikolaevna – Director of the Ukrainian SSS I-III degrees № 1, Obukhiv district, Kyiv region.

Circle of research interests: improvement of forms and methods of teaching at primary school.

KALCHUK Mariya Ivanivna – Honored Teacher of Ukraine, Teacher-Methodologist, Teacher of Primary Classes of Ukrainian SSS of I-III degrees № 1, Obukhiv district, Kyiv region.

Circle of research interests: improvement of forms and methods of teaching at primary school.

MAKHINA Svetlana Ivanivna – is a Teacher-Methodologist, a Teacher of Primary Classes of Ukrainian SSS I-III degrees № 1, Obukhiv district, Kyiv region.

Circle of research interests: improvement of forms and methods of teaching at primary school.

Дата надходження рукопису 16. 08. 2018 р.

Рецензент – д.п.н. професор О. С. Радул

УДК: 37.072

КУШНІР Наталія Сергіївна – викладач I категорії

Кропивницького будівельного коледжу
ORCID ID 0000-0002-8692-488
e-mail: natalochka140387@gmail.com

АСПЕКТИ ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ ДОРІВКІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах глобалізаційних змін, які впливають із динаміки трансформації українського суспільства, сформувалась пріоритетна роль освіти, вектором якої стали становлення та розвиток індивідуальних здібностей, інтересів, професійної компетентності, поглиблення теоретичних знань та практичних умінь і якостей майбутнього фахівця. Тому, важливим за даних вимог, є виховання гуманної людини, яка є не просто творцем власної особистості та стилю життя, а здатна до саморозвитку та самовдосконалення. Прикладом розв'язання поставленого завдання є педагогічний досвід

В. О. Сухомлинського.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти особистісного саморозвитку та професійно-особистісного самовдосконалення викладено в працях як українських так і зарубіжних вчених: аналіз філософії розвитку й професійної освіти досліджують В. Віндельбанд, В. Кремень, С. Кримський, А. Печчеї, С. Франк; питання професійного саморозвитку досліджують І. Дереза, Л. Коробка, В. Вітюк, Ю. Рева, О. Остапчук, М. Морозова, Г. Топчій; та ін.

Проблема саморозвитку особистості на різних історичних етапах розвитку суспільства була об'єктом осмислення різних

філософських та педагогічних шкіл. У них відображалися практики саморозвитку, досвід роботи над собою видатних людей, представників різних історичних епох, обґрунтовувались індивідуальна і соціальна значущість самовиховання, самоосвіти, самовдосконалення тощо. Мислителі багатьох народів протягом тривалого часу фіксували у своїх ученнях та концепціях сутнісні риси усвідомлених форм саморозвитку особистості, залежність їх спрямованості від домінуючих цінностей, матеріально-економічних відносин, релігійних доктрин на конкретно-історичних етапах розвитку людства (Конфуцій, Сократ, Платон, Аристотель, Сенека, І. Лойола, Д. Локк, М. Монтень, Г. Гегель, І. Гете, І. Кант, Т. Манн, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, І. Фіхте, К. Ушинський та ін.) [4].

Мета статті: узагальнити погляди вітчизняного педагога В. О. Сухомлинського щодо феномену особистісного саморозвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз педагогічних досліджень, визначає дефініцію «саморозвиток» як прагнення людини до виявлення, усвідомлення та вдосконалення своїх особистісних якостей. Цей процес розглядається як становлення й інтеграція в педагогічній діяльності особистісних, професійних якостей і здібностей, методологічних, методичних, дослідницьких знань і вмінь, але головне – це активне якісне перетворення педагогом свого внутрішнього світу, яке приводить, власне, до самоактуалізації та реалізації його творчого потенціалу [14].

Так, у дисертаційному дослідженні Е. Коваленка обґрунтовано, що саморозвиток – одна із форм руху матерії, що реалізується в активності суб'єкта, яка націлена на розв'язання внутрішніх протиріч його існування в довколишньому світі (природному і соціальному середовищі). Саморозвитку будь-якої системи передують, як первинна стадія, розвиток, спричинений перш за все зовнішніми детермінантами. На індивідуальному рівні саморозвиток здійснюється у двох формах: неусвідомлених, стихійних (імітація, стихійна адаптація, гра), коли індивід не ставить за мету змінити себе власними зусиллями, та усвідомлених (самовиховання, самоосвіта, самостворення, самовдосконалення), де особистість виступає одночасно як суб'єктом цілеспрямованої діяльності, так і об'єктом, який необхідно змінити за допомогою цієї діяльності [2].

У творах В. О. Сухомлинського знаходяться науково обґрунтовані і перевірені багаторічною практикою поради з питань виховання всебічно розвиненої особистості, організації навчально-виховної роботи

закладів освіти, взаємодії освітніх систем, сім'ї і громадськості у вихованні свідомих громадян [13].

Важливою особливістю праць В. О. Сухомлинського [10:11:12:13], є поєднання в єдину систему процесів розвитку та саморозвитку, підкреслюючи, що людина стає особистістю, коли бере на себе певні зобов'язання, відповідає за їх виконання, рефлексує, оцінює, розуміє свої можливості в досягненні визначених для себе пріоритетів.

Педагог підкреслює, що саме всебічно розвиваючись, можливо розуміти, де саме, в якій справі особистість може проявити себе, в чому полягає її «живинка у справі», що є у кожної людини паросток, який, розвиваючись, створює особистість. Ця думка транслює, що головною метою виховання є формування особистості, яка динамічно духовно збагачується, стає креативною особистістю, в прагненні істини, добра, краси.

Самовдосконалення прийнято вважати найвищою формою усвідомленого саморозвитку. У такому разі досконалість слід розуміти як синонім терміну «повнота буття». Тобто досконалість як така означає, по-перше, абсолютну довершеність спрямування свободи особистості, прагнень і, по-друге, повноту можливостей їх задовольняти. Тому досконалість як мета саморозвитку повинна характеризувати не окремі риси, можливості, аспекти буття особистості, а його загальну повноту і не може бути ані предметом похвали, ані предметом порівняння, а лише предметом безумовного визнання. Досконалість завжди має позитивну цінність, є Абсолютом [3].

Розвиток особистості – складний процес об'єктивної дійсності. Для поглибленого вивчення цього процесу сучасна наука пішла шляхом диференціювання складових компонентів розвитку, виділяючи в ньому інтелектуальне, моральне, фізичне, духовне, соціальне та інші сторони. Педагогіка переважно вивчає проблеми інтелектуального і морального розвитку особистості у взаємозв'язку з усіма іншими компонентами, які формують культуру особистості [7].

Ідеал виховання В. Сухомлинський вбачав у гармонійній, морально чистій особистості, і тому, він підкреслює гармонію педагогічних впливів. Немає нічого в світі складнішого за людину, і впливати на неї одиничним засобом неможливо. Гармонія педагогічних впливів – це корінна, основоположна закономірність виховання. «Будь-який вплив на особистість втрачає свою силу, якщо немає сотні інших впливів», – зазначає педагог [8].

Енциклопедична література категорію

«саморозвиток» визначає як розумовий і фізичний розвиток людини шляхом самостійних занять і вправ; розвиток власними силами, без допомоги зовнішніх сил. Засади саморозвитку покладені в основу не лише особистісного, та професійного розвитку, а й самореалізації, як перехід до вищої форми життєдіяльності особистості.

Позицію теорії самореалізації, як кінцевої мети саморозвитку особистості, В. Сухомлинський розглядає як виховання через спонукання до самовиховання. За словами педагога, саме у вихованні особистості одна з провідних мелодій належить самовихованню. Воно потребує дуже важливого, могутнього стимулу – почуття власної гідності, поваги до самого себе, бажання стати сьогодні кращим, ніж був учора. Самовиховання можливе тільки за умови, коли душа людини дуже чутлива до найтонших, суто людських засобів впливу – доброго слова, поради, ласкавого чи докірливого погляду. Не може бути й мови про самовиховання, якщо людина звикла до грубості й реагує тільки на «сильне» слово, окрик, примус. За самою суттю своєю самовиховання передбачає віру людини в людину, звертання до честі й гідності особистості. Педагогічне керівництво самовихованням – це насамперед відносини між педагогом і вихованцем, пройняті глибокою взаємною вірою в добрі наміри [8].

Самовиховання починається з самоусвідомлення – усвідомлення людиною себе як особистості, свого місця в суспільній діяльності. Структурно воно постає як єдність пізнавальної (самопізнання), емоційно-оцінної (самоствлення) і дієво-вольової, регулятивної (саморегуляція) внутрішньої діяльності людини. Головною при цьому є вольова сфера, яка забезпечує саморегуляцію її внутрішнього світу, активізує діяльність залежно від мети, установок, мотивів поведінки, практичних завдань [5].

На думку В. Сухомлинського, найбільш яскравим результатом виховання є те, що людина почала думати сама про себе, задумалась над питанням: що є у мене доброго і що є ще поганого? У книзі «Сто порад учителям» педагогом викладено систему правил, яких необхідно дотримуватись при самовихованні у моральній сфері, фізичній культурі, навчанні та праці. «У широкому сенсі поняття виховання, – пише В. Сухомлинський, – я уявляю собі як гармонію виховання колективу і виховання особистості, а у вихованні особистості одна з провідних ролей належить самовихованню. Виховувати людину – означає виховувати у неї вимогливість до самої себе. А це можливо

лише тоді, коли людину не ведеш постійно за руку, а надаєш її самій собі, щоб вона відповідала за саму себе, виробляла власну життєву позицію. «...З малих років учить людину пізнавати себе і виховувати себе», – зазначав педагог [12].

Необхідно підкреслити, що для В. О. Сухомлинський поняття «самовиховання» та «самоосвіта» є досить синонімічні, та пов'язані з формуванням культури особистості, накопиченням людством духовного і матеріального досвіду людства.

В. О. Сухомлинський приділяв велику увагу питанню самоосвіти: «Знання, добути самоосвітою, дуже міцно зберігаються у пам'яті. У процесі самоосвіти формуються індивідуальні риси особистості, виробляється індивідуальний стиль розумової праці» [9]. Науковець також зазначав, що результатом таких трансформацій є формування внутрішнього «Я» особистості, як системи поглядів, переконань, звичок, моральних оцінок, що склалися в свідомості індивіда, підкреслив, що це виключно важлива, ще дуже мало досліджена сфера виховного процесу, від якого вирішальною мірою залежить те, що можна назвати вихованістю особистості.

Вчений-практик зазначав, що самоосвіта – це самостійне оволодіння теоретичним матеріалом та практичними вміннями, тобто, опираючись на цю думку, ми можемо прийти до висновку, що всі теоретичні знання, які здобула людина, повинні застосовуватись у практичній діяльності та сприяти її самореалізації.

Важливу роль у розвитку особистості відіграють її вольові зусилля. За їх допомогою відбуваються гальмування виявів его-потягів, які стають на заваді вихованню людяності [1].

Пріоритетом життя особистості є усвідомленість вольових зусиль, свідоме керування ними. Вольові зусилля як активні прояви думок і почуттів народжуються тоді, коли вихованець переконаний, що робота, яку він здійснює, не є межею, коли перед ним відкривається перспектива більш серйозної праці [10].

На думку В. Сухомлинського, щоб підкоритися розумним, доцільним, необхідним, обов'язковим вимогам суспільства, людина повинна вміти підкоряти саму себе, мати в собі силу волі, здатну наказувати, стримувати. А щоб підкоритись самому собі, щоб утвердити в собі повелителя, потрібно глибоко поважати себе [9].

Воля є механізмом, який дає можливість керувати власною поведінкою, психічними процесами та мотивацією та відображає активність людини, спрямовану не на зовнішній світ чи інших людей, а на саму себе.

Вольова регуляція характеризується свідомою навмисністю поведінки, що ґрунтується на розробці програми досягнення мети, свідомим вибором певного способу дії з ряду можливих, оцінкою перепон на шляху до мети, необхідністю мобілізації вольових зусиль для подолання перешкод [1].

Підсумовуючи зазначимо, що особистісний розвиток – це процес системний, цілісний та комплексний, а зростання в одному «особистісному вимірі» породжує просування в інших. Тому важливішим за все є розуміння принципів саморозвитку, які тісно пов'язані і детерміновані метою і сенсом всього життя людини. Особистість у процесі саморозвитку повинна динамічно рухатись у напрямках, самопізнання, самоосвіти та самовиховання, що дасть можливість їй сформуватись зрілою і здатною сприймати світ не як загрозу, а як виклик життя і одночасно – заклик до життя, тобто бути суб'єктом власної життєдіяльності і власного розвитку.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: [підручник] / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
2. Коваленко Е. А. Ціннісна природа усвідомленого саморозвитку особистості: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Коваленко Е.А. – Харків, 2005. – 20 с.
3. Лозовой В. О., Сідак Л. М. Саморозвиток особистості у філософській рефлексії та соціальній практиці. Монографія. – Х.: Право, 2006. – 256 с.
4. Мирончук Н. М. Професійно-особистісний саморозвиток майбутнього педагога: сутнісні характеристики та шляхи формування // Нові технології навчання: наук.- метод. зб. – Київ, 2013. – Випуск 76. – С. 209–214.
5. Морально-етичні засади формування зростаючої особистості: монографія / за ред. проф. М. В. Левківського. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 272 с.
6. Наумов Н. Д. Философско-педагогические идеи В. А. Сухомлинского и их развитие во второй половине XX столетия / Н. Д. Наумов // Русский учитель. – 2004. – 13 мая.
7. Подласый, И. П. Педагогика. Т. 1. Теоретическая педагогика : учебник для бакалавров / И. П. Подласый. – М. : Издательство Юрайт, 2013. – 777 с. – (Серия : Бакалавр. Академический курс). – ISBN 978-5-9916-2272-1.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ: Рад. школа, 1976. – 588 с.
9. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: [в 5-ти томах] / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 1. – 1976. – 654 с.

10. Сухомлинский В.А. Методика воспитания коллектива / В. А. Сухомлинский. – М.: Просвещение, 1981. – 192 с.
11. Сухомлинський В. О. Народження громадянина // Вибрані педагогічні твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1977. – Т. 3. – С. 283 – 582.
12. Сухомлинский В.А. Сто советов учителю. – К.: Рад. школа, 1984. – 254 с.
13. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. – К.: Радянська школа, 1976. 6. Сухомлинський В. О. Бібліограф творів. – К.: Рад. школа, 1979.
14. Сущенко Л. О. Стимулювання професійного самовдосконалення вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Сущенко Л. О. – Київ, 2009. – 22 с.

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (2008). *Vykhovannia osobystosti*. [Education of the person]. Kyiv: Lybid.
2. Kovalenko, E. A. (2005). *Tsinnisna pryroda usvidomlenoho samorozvytku osobystosti: sotsialno-filosofskyy analiz*. [Valuable nature of conscious self-development of the individual: socio-philosophical analysis]. Kharkiv.
3. Lozovoi, V. O., Sidak, L. M. (2006). *Samorozvytok osobystosti u filosofskii refleksii ta sotsialnii praktytsi*. [Self-development of personality in philosophical reflection and social practice]. Kharkiv: Pravo.
4. Myronchuk, N. M. (2013). *Profesiino-osobystisnyi samorozvytok maibutnoho pedahoha: sutnisni kharakterystyky ta shliakhy formuvannia*. [Self-development of personality in philosophical reflection and social practice]. Kyiv: №76, 209-214.
5. *Moralno-etychni zasady formuvannia zrostaiuchoi osobystosti: monohrafiia (2008)*. [Moral and ethical principles of formation of a growing personality: a monograph]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I.Franka.
6. Naumov, N. D. (2004). *Fylosofsko-pedahohycheskye idei V. A. Sukhomlynskoho i ih razvytye vo vtoroi polovynе XX stoletyia*. [Philosophical and pedagogical ideas Sukhomlinsky and their development in the second half of the twentieth century]. Russkyi uchytel.
7. Podlasii, Y. P. (2013). *Pedahohyka. T. 1. Teoretycheskaia pedahohyka : uchebnyk dlia bakalavrov*. [Theoretical Pedagogy: A Textbook for Bachelors]. Moscow: Seryia Bakalavr. Akademicheskyy kurs.
8. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). *Vybrani tvory u 5 t.* [Selected Works]. Kyiv: Rad. Shkola.
9. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). *Vybrani tvory: v 5-ty tomakh*. [Selected Works]. Kyiv: Rad. Shkola.
10. Sukhomlynskyi, V. A. (1981). *Metodyka vospytanyia kollektiva*. [Methodology of team upbringing]. Moscow: Prosveshchenye.

11. Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Narodzhennia hromadianyna*. [Birth of a citizen]. Kyiv: Rad. Shkola.

12. Sukhomlynskyi, V. A. (1984). *Sto sovetov uchyteliu*. [One hundred tips for the teacher]. Kyiv: Rad. Shkola.

13. Sukhomlynskyi, V. O. (1979). *Yak vykhovaty spravzhniu liudynu*. [How to raise a real person]. Kyiv: Rad. Shkola.

14. Sushchenko, L. O. (2009). *Stymuliuvannia profesiinoho samovdoskonalennia vchyteliv pochatkovykh klasiv u systemi pislidyplomnoi osvity*. [Stimulating the professional self-improvement of primary school teachers in the post-graduate education system]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КУШНІР Наталія Сергіївна – викладач I категорії Кропивницького будівельного коледжу

Наукові інтереси: методика навчання економічних дисциплін у вищій школі, формування особистості майбутніх фахівців економічних спеціальностей.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KUSHNIR Nataliia Serhiivna – teacher of the 1st category of the Kropivnitsky building college

Circle of research interests: method of teaching economic disciplines in higher education, formation of the personality of future specialists in economic specialties.

Дата надходження рукопису 22. 08. 2018 р.

Рецензент – д.п.н., професор М. І. Садовий

УДК 37.015.31; 57.081.1

ПЕТРУШИНА Лідія Іванівна –

заступник директора з навчально-виховної роботи Криворізької гімназії №127

e-mail: lidna127@gmail.com

СПАДЩИНА В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ВИМІРІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільство ставить перед освітою нові цілі і завдання. Тому сьогодні українська школа на шляху ґрунтовних перетворень. А ухвалений Верховною Радою Закон «Про освіту» започатковує масштабні реформи у галузі. Одним із основних документів є Концепція «Нової української школи» – це свого роду програма нововведень до середньої освіти у державі, яка має за мету створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті. Демократизація управління та надання закладам загальної середньої освіти професійної свободи, викликали в Україні інноваційний вибух.

Мета статті – розкрити вплив ідей В. О. Сухомлинського на розвиток Нової української школи.

Виклад основного матеріалу.

Звертаючись до творів В. Сухомлинського, переконуємося, що його спадщина слугуватиме нашій освіті і сьогодні. Педагог-гуманіст створив оригінальну систему навчання і виховання дітей, засновану на гуманістичних ідеях української народної педагогіки. Його спадщина для сучасних учителів – цінне джерело безперервного розвитку та вдосконалення професійної і психолого-педагогічної майстерності.

У концепції Нової української школи

акцентовано увагу на упровадження особистісно-орієнтованої моделі освіти, заснованої на ідеології дитиноцентризму. Дитиноцентризм розуміється як максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів.

Актуальними для нової української школи є такі ідеї дитиноцентризму:

– відсутність адміністративного контролю, який обмежує свободу педагогічної творчості;

– активність учнів в освітньому процесі, орієнтація на їхні інтереси та досвід, створення навчального середовища, яке б перетворило здобуття освіти на яскравий елемент життя дитини;

– практична спрямованість освітньої діяльності, взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом;

– відмова від орієнтації освітнього процесу на середнього школяра і обов'язкове врахування інтересів кожної дитини;

– виховання вільної незалежної особистості;

– забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, урахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини;

– впровадження шкільного самоврядування, яке під свободою і самостійністю дитини передбачає виховання гуманістичних та демократичних ідей і